

አቡ ሩሚ[1] ለመጀመሪያ ጊዜ ሙሉ መጽሐፍ ቅዱስን ወደ አማርኛ የመለሰ ኢትዮጵያዊ ሊቅ

ቅዱሳት መጻሕፍት ኦሪት እና መጻሕፍተ ብሉይ እና አዲስ ክዕብራይስጥ እና ከጽርዕ ከአረብም በቀጥታ ወደ ግዕዝ ተተርጉመው ሲሰበክባቸው እና ትምህርት ሲሰጥባቸው መቆየታቸውን ረጅሙ ታሪካቸው በሰፊው በየቦታው ተዘግቦ ይገኛል። መጽሀፍ ቅዱስ እንዳለ ወደ አማርኛ የተመለሰበት ጊዜ ግን በጣም ቅርብ ነው። የግዕዙ ትርጉም ካስራምሰት መቶ ዘመን በላይ ሲያስቆጥር ያማርኛው ከሁለት ምዕት አያልፍም። ያም ሆነ ይህ ይህን ታላቅ ስራ ማለት መጽሐፍ ቅዱስን ለመጀመሪያ ጊዜ ወደ አማርኛ የመለሰው አቡ ሩሚ ወይም አባ አብርሃም እንደሆነ ታሪኩን የዘገበው እንግሊዘዊ ቄስ ዊሊያም ጆዌት *ክርስቲያናዊ ምርምር በሜዲትራኒያን*[2] በሚለው መጽሐፍ በሰፊው አብራርቶታል። በዚህ በተጠቀሰው መጽሀፍ ውስጥ ቄስ ጆዌት ጅገጽ ሙሉ ስለ ኢትዮጵያ (በዚያን ጊዜ አቡሲኒያ) ብቻ ይተርካል። ታሪኩንም ለማስታወስ ያህል እንደሚከተለው በድርግ ቀርቧል።

ቄስ ዊሊያም ጆዌት እንደ አመተ እግዚእ በ፲፰፻፳፱/ም ካይሮን ሲገበኝ በጊዜው የፈረንሳይ ቆንሲላ የነበረውን አሰሊንን ያገኘዋል። አሰሊን ይህ በአብርሃም የጅ ጽሁፍ የተተረጎመው መጽሐፍ ቅዱስ በጁ ይገኝ ነበር። አሰሊን ለጆዌት ሲያጫውተው አንድ ከጎንደር የመጣ ሽማግሌ ዕድሜው ፶ ወይም ፶፭ ገደማ የሚሆነው ሰው እንዳገኘ ስሙም አቡ ሩሚ (አብርሃም) የሚባል ለጆምስ ብሩስ አስተርጓሚ በነበረበት ጊዜ ገና የ፳፪ አመት ጎልማሳ እንደነበር ይገልጻለታል። ባገኘው ጊዜ በጣም ታዋ እንደነበር እና ቤቱ እንዳስጠጋው ያወጋዋል። በቤቱም የምግብ የመኝታ እና የህክምና አገልግሎት በተጨማሪ የጽህፈት መሳሪያዎችን ያቀርብለት ነበር። አሰሊን የዚህን ኢትዮጵያዊ ዕውቀትና ችሎታ ካስተዋለ በኋላ መጽሐፍ ቅዱስን እንዳለ ወደ አማርኛ እንዲተረጎምለት ያግባባዋል። እንዴት እንደተረጎመው አሰሊን ዝርዝሩን እንደሚከተለው ያብራራል።

ይህ የትርጉም ስራ ፲ አመት ፈጅቶታል (1808-1818) አሰሊን ስለ ትርጉሙ ስራ ሲተርክ ሁልጊዜ ማክሰኞ እና ቅዳሜ በሩ ለእንግሮች ተዘግቶ እያንዳንዱን አረፍተ ነገር ከፍ ባለ ጥንቃቄ ቀስ እያለ ከሚተረጉት ያረብኛ ቅጅ ያነባል። ለረብኛው እንግዳ እና አስቸጋሪ ፍቶ የማይገኝለት ከሆነ ከሮሜው፣ ከሶሪያው ቅጅ እና ራሱ ከሰበሰባቸው ሙዳዩ ቃላትና አስተያየቶች ጋር ያመሳክራል። ብዙን ጊዜ አስቸጋሪውን ቃል ከግዕዙ መክፈቻ ያገኝ እንደነበረ አሰሊን ያስረዳል። በተጨማሪም አንዱን መጽሐፍ ሲጨርሱ የጨረሱትን በደንብ በገጹ በገጹ ሳይደራጁ እና ሳያቀናጁ ሌላ አዲስ እንደሚጀምሩም በመግለጽ የትርጉሙን ስራ በዚህ ዓይነት መጨረሳቸውን ያወሳል።

አሰሊን ይህን በጁ የሚገኘውም የአብርሃምን የአማርኛ መጽሐፍ ቅዱስ የጅ ጽሁፍ ትርጉም ወጪውን የሚሸፍንለት ከሆነ ለመሸጥ ሀሳቡ ነበረው። በዚያን ጊዜ ስራቸው መጽሐፍ ቅዱስን በየቋንቋው መመለስ የሆነው የእንግሊዝ የውጭ የመጽሐፍ ቅዱስ ማህበር እና የቤተ ክርስቲያን የመልዕክተኛ ማህበር ትልቅ ፍላጎት እንዳላቸው አሰሊን ተገንዝቧል። በመጨረሻ ይህ ማህበር ጉዳዩን ለቄስ ጆዌት ይሰጠዋል። ጆዌትም ጉዳዩን ከዳር ያደርሳል ማለት በክፍያ ያጠናቅቀዋል። ይህም ዋጋው £1250.00 ይከፈላል ይህ ከዛሬ ፪፻ አመት በፊት እጅግ ብዙ ገንዘብ ነው።

ይህ ጆዌት የገዛው ያብርሃም የጅ ጽሁፍ ፱ሺህ ፳፻፵፱ገጽ ያለው ሲሆን ለዕርማት ተብሎ ለፕ/ር ሳሙኤል[3] እና ለቶማስ ፕላት[4] ተሰጥቶ እነሱም ለዕትመት አዘጋጅተውት ወንጌሉ እንደ አመተ እግዚእ በ፲፰፻፳፱ ዓ/ም ሲታተም አዲስ ኪዳን ደሞ ፲፰፻፳፱/ም መታተሙን ሙሉው መጽሐፍ ቅዱስ ደሞ ፲፰፻፵ መታተሙን ፕ/ር ኡልንዶርፍ ኢትዮጵያ እና መጽሐፍ ቅዱስ[5] በሚለው መጽሐፍቸው ጠቅሰውት ይገኛል። ከዚህ በኋላ በተለያዩ ጊዜ እና የተለያዩ ዕትመቶች ትንሽ እየለዋወጡ እንደወጡ ይታወቃል። የትኛው ገዳም እንደሆነ አልተጠቀሰም እንጂ ኦርጂናሌው የአቡ ሩሚ ያማርኛ መጽሐፍ ቅዱስ በ፲፰፻፷፱ዎቹ እንደተገኘ ይነገራል። ፕ/ር ኡልንዶርፍ እንዳሉት “አጼ ኃ/ሥ አዲስ ትርጉም እንዲዘጋጅ አዘው እስከወጣበት ጊዜ እስከ ፲፱፻፷ ድረስ ያቡ ሩሚ ቅጂ ከትንሽ ለውጥ እና ማሻሻያ ጋር ከዚያም ከዚያም እያለ ቆይቷል”[6]

አባ አብርሃም የተወለደው እ.አ.አ. ፲፯፻፶ አካባቢ በጎንደር ሲሆን ቄስ ይሁን መነኩሴ የታወቀ ነገር የለም ምንም የታወቀ የቤተ ክህነት ሹመት የለውም። ትምህርቱ ግን ያው የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋህዶ እንደሆነ ይታወቃል። አገሩን ሲለቅ የጸጅአመት ጎልማሳ እንደነበር እና ካይሮን፣ እየሩሳሌምን፣ ሶሪያን ካየ በኋላ በአርመን እና በኢራን በኩል አርጎ ወደ ህንድ እንደ ተጓዘ ታሪኩ ተመዝግቧል። ህንድም በዊሊያም ጆንስ[7] ቤት እንዳረፈ አማርኛና ግዕዝ ያስተምረው እንደነበር አሰሊን ይገልጻል። ለትንሽ ጊዜ ውድ አገሩን አይቶ እንደገና ወደ ካይሮ ተመልሶ በነበረበት ጊዜ ነው አሰሊን ያገኘው። የትርጉሙን ስራ ካጠናቀቀ በኋላ እየሩሳሌምን ለሁለተኛ ጊዜ ከጎበኘ ከጥቂት ጊዜ በኋላ ካይሮን በጊዜው አጥቅቷት በነበረው ወረርሽኝ ተይዞ በ፲፰፻፲፱/ም ከዚህ ዓለም በሞት ተለይቷል።

ያገራችንን ታላቅ ሰዎች አገሬው አያውቃቸውም እንዲታወቁ የምታውቁ ሰዎች ብታሳውቁ የታሪክን አደራ ከመወጣታችሁም በላይ በዚህ በኩል ያለውን ያገራታን ትግል ማገዝ ነው። ያገራችንም ታላላቆች ለዝንት ዓለም እንዲዘክሩ ማድረግ የሊቃውንት ድርሻ ነው።

ክንፈ. ሚካኤል
መጋቢት ፪ቀን ፳፻፩ ዓ/ም
ሜልበርን

-
- [1] የተለያዩ መጠሪያ እዳለው ፕ/ር ኤድዋርድ ኡልዶርፍ ኢትዮጵያና መጽሐፍ ቅዱስ በሚለው መጽሐፋቸው ገልጸውታል። አቢ ሩህ፣ አባ ሩካህ ሃቢሲነስ (ባረብኛ አብርሃም ማለት እንደሆነም ይገልጻሉ)
- [2] Jowett, W, 1824 Christian Researches in the Mediterranean. London
- [3] በካምብሪድጅ ዩኒቨርሲቲ ያረብኛ እና የዕብራይስጥ መምህር የነበረ
- [4] የእንግሊዝና የውጭ የመጽሐፍ ቅዱስ ማህበር የቤተ መጻሕፍት አቃቤ የነበረ
- [5] Ullendorff, Edward, 1968. Ethiopia and the Bible, Oxford: The British Academy
- [6] ዝኔ ከማሁ
- [7] የታወቀ የሰነ ፍጥረት ሊቅ እንደሆነ ፕ/ር ኡልንዶርፍ ከላይ በተጠቀሰው መጽሐፋቸው ገልጸውታል